

Унікальныя кніжныя выданні і архіўныя дакументы папоўнілі фонды Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Адзін з найбольш дарагіх і цікавых экзэмпляраў — прышціцае выданне Мялеція Сматрыцкага, у ліку набытых рарытэтаў — найкаштоўнейшы рукапіс татар Беларусі — хамаіл, напісаны на беларуска-польскай мове арабскімі літарамі.

Надзея КУДРЭЙКА / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Рарытэтнымя выданні ўзбагацілі нацыянальную “кніжніцу”

Твор Мялеція Сматрыцкага
Exethesis abo expostulatio...
(Львоў, 1629 год).

Хамаіл. Рукапіс беларускіх татар XIX стагоддзя.

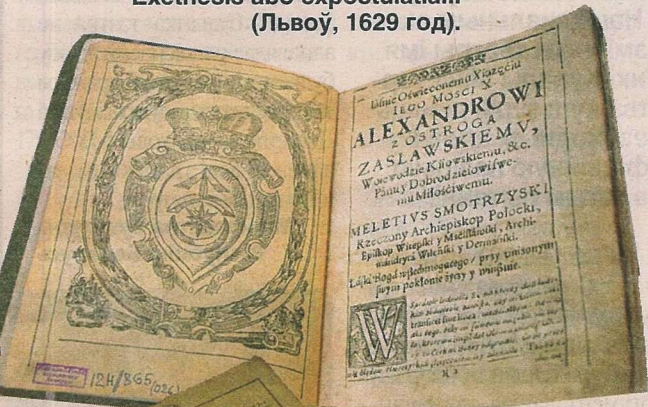
Твор “Exethesis expostulatio...” Мялеція Сматрыцкага, архіепіскапа Полацкага, быў выдадзены ў Львове ў 1629 годзе яшчэ пры жыцці аўтара — знакамітага філалага, царкоўнага і грамадскага дзеяча. Кніга надзвычай рэдкая і адзіная з вядомых нам у Беларусі. Асобнік, што цяпер патрапіў у Нацыянальную бібліятэку Беларусі, прадстаўляе цікавасць як помнік кніжнай культуры XVII стагоддзя ўсходнеўрапейскага рэгіёна і культурнай спадчыны былой Рэчы Паспалітай.

Хамаіл — рукапіс беларускіх татар XIX стагоддзя — гэта малітоўнік, зборнік малітваў на арабскай мове з тлумачэннямі на беларускай мове арабскай графікай. Меркаваны час стварэння — 1842 год (паводле калафона перапісчыка). Хаця на помніку на заднім фарзацы (адпаведна татарскаму парадку чытання) і прысутнічае надпіс “1836”, аднак дакладную дату з’яўлення рукапісу вызначыць не ўдалося. У зборніку можна прачытаць каляндарна-астралагічныя, знахарскія і іншыя тэксты на арабскай, цюркскай, беларускай і польскай мовах арабскай графікай. На верхнім фарзацы захаваліся кірылічныя запісы імянаў уладальнікаў — Ібрагіма Беганскага і Адама Радкевіча з Мількуноў (цяпер вёска — в. Мількунь Докшыцкага раёна Віцебскай вобласці). Гэтая кніга мае значную каштоўнасць як помнік шматмоўнай і шматканфесійнай культуры Беларусі, акрамя таго яна ўяўляе з сябе вялізную цікавасць для мовазнаўцаў — славістаў, цюрколагаў, арабістаў, а таксама для гісторыкаў, культуролагаў і рэлігіязнаўцаў.

Да таго ж, Нацыянальная бібліятэка Беларусі атрымала і цэлы комплекс архіўных дакументаў з розных рэгіёнаў Беларусі. Абсалютна ўнікальнымі з’яўляюцца дзве граматы каралёў польскіх і вялікіх князёў літоўскіх — Сігізмунда Вазы і Уладзіслава IV, якія ўладарылі на мяжы XVI—XVII стагоддзяў. Адзін з іх — рукапісны дакумент “Прывілей Жыгі-

монта III Вазы ад 27 лютага 1617 г. Мінскаму ўніяцкаму манастыру (у асобе ігумена Афанасія Пакосты) на выраб мёду, утрыманне шпіталь і млына на р. Свіслач” на старабеларускай мове. Захаваўся нават подпіс караля Жыгімонта III Вазы і пячатка канцлера. Падобна на тое, што раней “Прывілей” захоўваўся ў калекцыі беларускага роду Тышкевічаў у маёнтку Чырвоны Двор Ковенскага павета (зараз вёска Раўдондварыс Каўнаскага раёна Літоўскай Рэспублікі). Фундушова дакумент на ўтрыманне манастыра ў Мінску мае безумоўную каштоўнасць і выбітнае значэнне для Беларусі як прыклад арыгінальнага гістарычнага дакумента, прававога акта з адлюстраваннем прававых адносін між дзяржавай і царквой. Ён адлюстроўвае працэс замацавання ўніяцтва ў Мінску у першай трэці XVII стагоддзя і паступовы пераход былых праваслаўных арганізацый пад кантроль уніяцкіх іерархаў.

Значнай каштоўнасцю з’яўляецца “Грамата караля і вялікага князя Уладзіслава IV дамініканскаму манастыру ў г. Гродна ад 6 чэрвеня 1633 года” з пацвярджэннем дарэнняў, зробленых яго заснавальнікамі Фрэдэрыкам Сапегам і Хрысцінай Пачей (Гродна, 8 чэрвеня 1633 г.). Дакумент на лацінскай мове зафіксаваны на пергаменце і падпісаны ўласнай рукой Уладзіслава IV (1595—1648) — гэта

Дакументы Даўгінаўскай царквы Вілейскага павета і благачынай Літоўскай епархіі.

каралеўская канфірмацыйная грамата на маёмасць і прывілеі гарадзенскага манастыра дамініканцаў у Гродна. Падобныя дакументы рэдкія для айчынных збораў і антыкварнага рынку, што надае ім адметнае значэнне. А гэтая грамата прадстаўляе цікавасць для вывучэння гісторыі Гродна і адносін царквы і дзяржавы ў Рэчы Паспалітай.

Яшчэ некалькі адметных дакументаў, нованабытых Нацыянальнай бібліятэкай, варта згадаць — напрыклад “Шлюбныя вобыскі” за 1841—1844 гады. Скрудэлінскай Пакроўскай праваслаўнай царквы Зельбургскага уезда Курляндскай губерні (цяпер мястэчка Скрудаліна ў сучаснай Латвіі) і праваслаўнай Свята-Троіцкай Даўгінаўскай царквы Мінскай губерні (сучасная Беларусь) за 1881—1893 гады, 1904—1913 гады. Шлюбныя вобыскі — дакументальнае ўвасабленне распаўсюджанага з XVI стагоддзі і да сярэдзіны 1920-х гадоў звычайна так званага “вобыска шлюбнага” — на нашых землях і на тэрыторыі ўсёй Расійскай Імперыі. Дакумент запаўняўся ад рукі ў спецыяльнай кнізе (яе выдавала епархія) і фіксаваў персанальныя звесткі заручаных, якія збіраліся і вывяраліся духоўнымі служачымі перад царкоўным шлюбам, каб пазбегнуць кананічных парушэнняў.